

Archival Science - International Journal on Recorded Information, 7, 1-2(2007)

Dvobroj časopisa *Archival Science* iz 2007. posvećen je razmatranju problematike vezane uz istraživačke podatke nastale u elektroničkom obliku. Tako u jedanaest članaka autori prikazuju načine korištenja spomenutih zapisa, njihovog "spremanja", pretraživanja i ponovnog korištenja, kao i razloge čuvanja i korištenja njihovih popratnih metapodataka. Stoga uvodni članak *Introduction: archiving research data* (Uvod: arhiviranje istraživačkih podataka) autorâ Petera Doorna i Heika Tjalsme donosi pregled paralelnog i nesrazmjernog razvoja pismohrana i "podatkovnih" arhiva. Iako već i jedni i drugi idu ukorak s informatičkim razvojem i "barataju" elektroničkim zapisima, razvijali su se odvojeno i međusobno izolirano. U tom smislu autori nam pružaju uvid u povijest arhiviranja istraživačkih podataka, formiranje prvih "podatkovnih" arhiva, te njihovim posredstvom i prvih "tematskih" arhiva. Razmatrajući razloge čuvanja podataka u prethodno spomenutim "podatkovnim" arhivima, ali i u pismohranama, za kraj nam donose sažet pregled potencijalnih mogućnosti njihove zaštite i čuvanja, posebno onih u elektroničkom obliku.

Margaret O'Neill Adams u radu *Analyzing archives and finding facts: use and users of digital data records* (*Analiziranje arhiva i pronalaženje činjenica: korištenje i korisnici digitalnih zapisa*) razmatra važnost i uspješnost korištenja elektroničkih zapisa i elektroničkog gradiva putem informatičke baze AAD (*Access to Archival Databases*) na web stranici Nacionalnog arhiva SAD-a. Vrlo duhovito i argumentirano, autorica donosi primjere korištenja spomenute vrste arhivskog gradiva putem interneta i na taj način oslikava razvoj američke arhivističke djelatnosti u skladu s potrebama i zahtjevima tržišta za informacijama. U istom kontekstu donosi pregled vrsta korisnika i razloga korištenja određenoga gradiva te u nastavku svojevrsnu statističku analizu broja zahtjeva i vrsta traženih informacija prije i nakon implementacije AAD-a. Također, kao dokaz uspješnosti baze i očite potrebe daljnjeg razvoja arhivističke djelatnosti u digitalnom smjeru, donosi pregled projekata i radova različitih znanstvenih disciplina, nastalih isključivo temeljem istraživanja i korištenja elektroničkih zapisa navedene baze.

Slijedi rad Louise Corti *Re-using archived qualitative data - where, how, why?* (*Novo korištenje arhiviranih kvalitativnih podataka - gdje, kako, zašto?*), koji nam pruža uvid u malo poznat problem stvaranja i upotrebe tzv. kvalitativnih podataka. S obzirom da su tekstualnog oblika i nastaju kao popratni podaci "pravih" podataka te slijedom toga nisu elektronički čitljivi, autorica se usredotočuje na problem nedostatka metodologije rada koja bi išla za njihovim novim korištenjem i eventualnim pretvaranjem u kvantitativne, računski čitljive podatke. Zato pregledom i analizom postojeće prakse čuvanja i korištenja "običnih" podataka daje prijedloge načina na koje bi se utvrđivalo postojanje kvalitativnih podataka i stvorili uvjeti za njihovo čuvanje, opisivanje i korištenje. Zaključuje kako će to u budućnosti biti puno izvjesnije i moguće slijedom sve bržeg napretka i pristupa velikoj lepezi informacija i alata dostupnih za njihovu analizu.

U sličnom tonu nastavlja i sljedeći članak *The data documentation initiative: a preservation standard for research (Podatkovno-dokumentacijska inicijativa: zaštitni standard za istraživanje)* Karstena Rasmussena i Granta Blanka, s tom razlikom što se on bavi kvantitativnim podacima uobičajenih podataka. Naime, autori pokušavaju riješiti problem korištenja baza podataka i različitih statističkih podataka, ukratko kvantitativnih podataka, preuzetih iz raznih sustava i dokumenata koji se bave temama vezanim uz društvene znanosti. Problem se nalazi u nedostatku dovoljnog broja "okolnih" podataka odnosno, navedeni skupovi podataka, s obzirom da su brojčani, sadrže malen broj dodatnih informacija pomoću kojih bi se mogla dobiti "šira slika" - njihov kontekst. Stoga, nakon pregleda definicija razmatranih vrsta informacija, vrsta podatkovne dokumentacije i kratke povijesti njihova arhiviranja, daju prijedloge kako putem DDI-a (*Data Documentation Initiative*) stvoriti potrebne vrste informacija koje bi osigurale povrat traženog konteksta rečenih kvantitativnih podataka.

Članak *ICPSR meets OAI: applying the OAI reference model to the social science archive context (ICPRS susreće OAI: primjenjivanje obavijesnog modela OAI na društveno-znanstveni i arhivistički kontekst)* Mary Vardigan i Colea Whitemana, na tragu je prethodnog članka K. Rasmussena i G. Blanka, jer se bavi procjenom primjenjivosti modela OAI (*Open Archival Information System*) za prikupljanje, čuvanje i pristup podacima te njihovim popratnim metapodacima kvantitativne prirode, preuzetih iz elektroničkih dokumenata vezanih uz polje društvenih znanosti, kreiranom pri Sveučilišnom konzorciju za politička i društvena istraživanja Sveučilišta Michigan. Vrlo jasnim prikazom osnovnih pitanja vezanih uz zaštitu i vrste podataka koji se mogu čuvati putem ovog modela, opisom procesa protoka i korištenja tih podataka, te načina suradnje između sličnih "podatkovnih" arhiva sa svih strana svijeta, autori zaključuju da je model zadovoljio postavljene ciljeve i pokazao svoju efikasnost. Štoviše, svojim potencijalom očuvanja elektroničkoga gradiva i potrebnih podataka, pretpostavljaju da će u daljnjoj budućnosti omogućiti još bolju suradnju i pristup elektroničkom i digitalnom gradivu drugih državnih, ali i svjetskih arhiva te će tako pridonijeti očuvanju ostavštine društvenih znanosti.

Marjan Balkestein i Heiko Tjalsma radom *The ADA approach: retro-archiving data in an academic environment (ADA pristup: retro pohranjeni podaci u akademskom okolišu)* prikazuju primjenu ADA pristupa "retro", naknadnom arhiviranju starijih digitalnih podataka dobivenih i nepospremljenih u različitim prethodnim istraživanjima, s područja više grana društvenih znanosti. Spomenuti pristup je kreiran pri Nizozemskom povijesnom i podatkovnom arhivu, kao metoda temeljena na iskustvima proizašlima iz prakse arhiviranja podataka koja je namijenjena upotrebi u akademskom istraživačkom okolišu. U uvodnom dijelu autori daju sažet prikaz razvoja ADA metode i njezinih osnovnih osobina s posebnim naglaskom na brizi za dugotrajnim očuvanjem digitalnih podataka. U nastavku dobivamo opis primjene i ocjene uspješnosti ove metode na dva projekta provedena također u Nizozemskoj. Spoznaje dobivene provedbom prvog, izvor-

nog, ADA projekta primijenjene su na drugom EDNA projektu. Autori zaključuju članak usporedbom dobivenih rezultata iz spomenutih projekata te razmatraju potencijalnu budućnost ADA metode.

Posljednji članak prvog dijela časopisa *The long-term preservation of identifiable personal data: a comparative archival perspective on privacy regulatory models in the European Union, Australia, Canada and the United State* (Dugotrajno čuvanje identificiranih osobnih podataka: komparativna arhivistička perspektiva o modelima reguliranja privatnosti u Europskoj Uniji, Australiji, Kanadi i SAD-u), Livie Iacovino i Malcolma Todda, bavi se analizom krajnjih granica do kojih povijesna, znanstvena i statistička istraživanja zadiru u sferu privatnog zakonodavstva, a da se pritom ne povrijede osobna prava građana zbog osobnih podataka pronađenih u navedenim istraživanjima. U tu svrhu autori uspoređuju zakonsku, etičku, digitalnu i arhivističku praksu odabranih zemalja Europske Unije (Belgije, Italije, Švedske, Njemačke, Španjolske, Velike Britanije i Francuske) sa praksama zemalja Sjeverne i Južne Amerike, Australije i Kanade. U nastavku donose opća opažanja o postignutim rezultatima u zaštiti osobnih podataka, te preporučuju kako bi pri procesuiranju osobnih podataka istraživačima i arhivistima trebalo dati veće mogućnosti i šire polje djelovanja za njihovu interpretaciju, no sve u okviru Zakona o zaštiti privatnosti. Također zaključuju kako bi sukladno navedenom, trebalo rano procijeniti i integrirati slobodu informacija sa arhivističkim poslovima i "ritualima".

Drugi dio ovoga dvobroja započinje člankom *Beyond chip monks and paper tigers: towards a new culture of archival format specialists* (S one strane redovnika čipa i papirnatih tigrova: prema stvaranju specijalista posebnih arhivskih formata) Joanne Sassoon, u kojem autorica ukazuje na potrebu redefiniranja arhivističkog stava prema zapisima koji se čuvaju na nekonvencionalnim medijima i onima koji su nastali u nekonvencionalnom obliku kao posljedica tehnološkog razvoja i procesa digitalizacije. Posebno se osvrće na probleme koje arhivistima stvara fotografija kao nekonvencionalni medij, s obzirom da njihovo shvaćanje rukovanja i skrbi nad arhivskim gradivom proizlazi iz prakse vezane uz papirnatu i slične spise. Pregledom različitih tumačenja i mišljenja američkih, kanadskih i australskih arhivista o kulturnoj i istraživačkoj važnosti fotografije, autorica zaključuje članak prijedlogom o stvaranju nove kulture unutar arhivske djelatnosti. Ista bi bila stvorena s ciljem prihvaćanja posebnosti i jednake važnosti svih formata arhivskog gradiva, pa bi njen krajnji proizvod bili specijalisti obučeni za rukovanje i skrb nad tim gradivom.

Slijedi članak *Consulting records management oracles - a Delphi in practice* (Konzultirajući spisovodstvena proročišta - program Delphi u praksi) autorica Julie McLeod i Sue Childs. U ovom radu autorice prikazuju postupak ispitivanja upotrebljivosti i primjenjivosti ISO standarda 15489 pomoću *Delphi* tehnike provedene tijekom posljednje faze razvoja navedenog standarda. Ispitivanja učinkovitosti pomoću spomenute tehnike provedena su na kandidatima sa

Sveučilišta Northumbria u Illinoisu 2003. godine, u svrhu procjene broja organizacija koje će prihvatiti i koristiti standard, procijeniti koliko će standard biti upotrebljiv na svjetskoj razini i koliko će pridonijeti raspravama i razmjeni znanja i iskustava o vlastitim prednostima i manama između predstavnika međunarodne arhivističke zajednice. Detaljnim opisom i argumentiranim objašnjenjima razloga njezina odabira, autorice nas upoznaju s rezultatima koje je omogućila njezina primjena. Tehnika je ispunila zadana očekivanja, kao i standard ISO 15489. Isti zadovoljava potrebe upravljanja elektroničkim zapisima, te potrebe arhivista u svakodnevnoj manipulaciji i obradi elektroničkih dokumenata, no izaziva i daljnje diskusije vezane uz obučavanje ljudi koji ne pripadaju arhivističkoj zajednici i uz potrebe vlastite prilagodbe arhivističkim praksama pojedinih europskih zemalja.

Lajos Kőrmendy svojim radom *Changes in archives' philosophy and functions at the turn of the 20th/21st centuries (Promjene u arhivskoj filozofiji i praksi na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće)*, nastoji prikazati kako se paralelno s gospodarskim i društvenim promjenama mijenjala i arhivistička svijest i praksa na području Europe od kraja Drugog svjetskog rata pa sve do današnjih dana. U nastavku kratkog povijesnog pregleda te pregleda gospodarskih uspona i padova spomenutog vremenskog razdoblja, autor analizira kako su se arhivi slijedom navedenih promjena popularizirali, smanjili rokove dostupnosti gradiva, te promijenili svoje načine tržišnog poslovanja i pristupa, pritom bitno ne mijenjajući svoje osnovne funkcije vrednovanja, arhivističke obrade i skrbi o gradivu. Članak zaključuje mišljenjem kako bi arhivi i slične ustanove koje se skrbe o određenom arhivskom gradivu trebali i dalje nastojati, u svrhu svog daljnjeg postojanja i opstanka, što bolje se prilagoditi tekovinama i novostima vlastite suvremenosti.

Ovaj dvobroj zatvara članak Filipa Boudreza *Digital signatures and electronic records (Digitalni potpisi i elektronički zapisi)*. Autor razmatra učinkovitost digitalnog potpisa na elektroničkom dokumentu i neposredno propituje praktičnost i funkcionalnost tog elektroničkog zapisa. Nakon definicije i opisa postupka primjene digitalnog potpisa, autor analizira svrhovitost spomenutog potpisa kao jamstva autentičnosti i nepromjenjivosti digitaliziranog zapisa i zaključuje da isti ne može pravno svjedočiti o istinitosti navedenih aspekata zapisa. U nastavku donosi minuciozni pregled problema i potencijalnih rješenja vezanih uz dugoročnu skrb nad digitalno potpisanim zapisima. Cijelu temu ostavlja nezaključenu, otvorenu za daljnju raspravu, mudro ukazujući na činjenicu da su elektronički zapisi ipak preslike i to preslike izvornih, papirnatih zapisa.

Ivana Levstek